

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟΝ
1935

Η ΠΡΩΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ

Τύχη ἀγαθῆ.

Μία δεκαετία, διάστημα χρόνου βραχύτατον ἐν τῷ βίῳ τῶν ἔθνῶν, ἀποτελεῖ οὐχὶ ἀσήμαντον χρόνον ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων καὶ μάλιστα τῶν διανούντων τὸ δεύτερον τμῆμα τῆς φθαρτῆς αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ὑπάρξεως. Ἀλλὰ πολὺ σημαντικὸν τυγχάνει τὸ δεκαετὲς διάστημα προκειμένου περὶ ἀνθρωπίνων ἔργων καὶ δὴ καὶ περὶ συγγραφῶν περιοδικῶν, ἔτι δὲ μᾶλλον ὅταν τὰ περιοδικὰ ταῦτα ἔργα εἶναι ἐπιστημονικὰ καὶ ἔχωσι λίαν περιορισμένον σκοπὸν, ἐκδίδονται δέ, ὑπὸ τοὺς γωστοὺς εἰς τοὺς ἐπαίον-τας ὄρους, ἐν Ἑλλάδι, ἔνθα ἐλάχιστα τοιαῦτα συγγράμματα ηὐτύχησαν νὰ ἔχωσιν ἀδιάκοπον βίον κατὰ δεκαετίας ἀριθμούμενον. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι λίαν εὐνόητος ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐγενῆς ὑπερηφάνεια, ἣν αἰσθάνονται οἱ τε ἐκδόται καὶ οἱ πιστοὶ συνεργάται τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τοῦ δεκάτου αὐτῶν τόμου, ὅστις, θεία εὐδοκία, δημοσιεύεται κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ δεκάτου τούτου τόμου ἐθεώρησα σκόπιμον, ὅπως προτάξω ὧδε ὀλίγας γραμμάς, ἵνα ἐκθέσω τοῦτο μὲν τὰς δυσχερείας, καθ' ὧν προσέκρουσε καὶ ἅς κατώρθωσε μέχρι τοῦδε νὰ κατανικήσῃ ἡ εὐγενῆς προσπάθεια πρὸς θεμελίωσιν ἡπειρωτικοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ, τοῦτο δὲ σκέψεις τινὰς ἐπι-καίρους καὶ χρησίμους, ἔτι δὲ ν' ἀπονεύω τὸν δίκαιον ἔπαινον πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, εἰς οὗ τὴν ἐξαίρετον ψυχικὴν δύναμιν καὶ τοὺς ἀτρύτους μόχθους ὀφείλεται τὸ ἐκπληκτικὸν ὄντως κατόρθωμα τῆς ἐπὶ δεκαετίαν ὄλην τακτικῆς τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» ἐκδόσεως.

Ὅτε πρὸ δεκαετίας ὁ Σπυρίδων Βλάχος, ὁ ἀκάματος οὗτος τῆς Ἐκκλησίας λειτουργὸς καὶ τοῦ ἔθνους ὀτρηνὸς θεράπων, μὴ ἀρκούμενος εἰς ὅσα ἀπὸ ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς καὶ εκπαιδευτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως ἄξια λόγου εἰργάσατο ὡς μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Κονίτισης τὸ πρῶτον, εἶτα δὲ πολλῶ μᾶλλον ὡς μητροπολίτης Ἰωαννίνων, ἀναδειχθεὶς τῶν κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας ἐπισκόπων ἐφάμιλλος, ἠθέλησε καὶ ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν ἰδίαν πατρίδα, τὴν αἰωνίαν Ἡπειρον, πρὸς ἣν ἀτυχῶς ἡ μεγάλη πατρίς Ἑλλάς δὲν ἐπεδείξατο μέχρι

τοῦδε φιλοστοργίαν ἀνάλογον πρὸς τὰ θερμὰ αἰσθήματα καὶ τὰς γενναίας θυσίας τῶν τέκνων τῆς Ἡπείρου ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, εἶχε μεγάλους καὶ εὐνοήτους διὰ τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἔργου ἐνδοιασμούς, ὧν κατέστησεν ἡμᾶς κοινωνούς.

Καὶ ὄντως αἱ προβάλλουσαι δυσχέρειαι δὲν ἦσαν ὀλίγαι οὐδὲ μικραί. Ἐν πρώτοις διηρχόμεθα δυσμενῆ πρὸς τοιαύτας ἀποπείρας περίοδον οὐ μόνον γενικῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας, ἀλλὰ καὶ προφανοῦς ἔνεκα τῶν πολεμικῶν καὶ μεταπολεμικῶν ἠθικῶν κλονισμῶν μειώσεως τῆς πρὸς ὑποστήριξιν εὐγενῶν ἔργων, ἀπαιτούντων ὑλικὰς δαπάνας, προθυμίας τῶν πολλῶν. Πρὸς τούτοις ἀνεφαίνεται καὶ ἄλλη δυσχέρεια, ἐξ αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ τοῦ περιοδικοῦ προερχομένη, διότι εἶναι ὁμολογουμένως ἐξαιρετικῶς δύσκολον νὰ εὔρη τις εἰδικούς συνεργάτας καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐπαρκῆ ὕλην διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος καθαρῶς τοπικοῦ, ἀποκλείοντος πᾶσαν πραγματείαν μὴ ἀμέσως ἢ τοῦλάχιστον ἐμμέσως εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ τὰ ἠπειρωτικὰ πράγματα καθόλου ἀναφερομένην.

Τὰς δυσκολίας ταύτας καὶ ἄλλας, ἃς δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀπαριθμήσω ἐνταῦθα, δὲν παρείδομεν βεβαίως καὶ ἡμεῖς οἱ τοῦ περιοδικοῦ ἐπιστημονικοὶ σύμβουλοι, ἀλλὰ γνωρίζοντες τὸ ἱερὸν πῦρ, ὅπερ δὲν ἔπαυσε ποτὲ θερμαῖνον τὴν πρὸς πᾶν καλὸν ἔργον ρέπουσαν ψυχὴν τοῦ ἀνδρός καὶ τὴν ἀκαταπόνητον αὐτοῦ φιλεργίαν καὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ εὐρίσκειν πόρον ἐν τοῖς ἀπόροις, ἐσπεύσαμεν νὰ ἐνισχύσωμεν αὐτὸν ἠθικῶς πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ὠραίας προθέσεως, βέβαιοι ὄντες ὅτι ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἀνάληψις τῆς εὐθύνης θὰ συνεπήγετο πάντως τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου, παρὰ πᾶν ἐπιπροσθοῦν ἐμπόδιον, διότι ὁ Σπυρίδων Βλάχος δὲν συνειθίζει νὰ ἴσταται ἀμηχανῶν καὶ ἀπρακτῶν πρὸ τῶν ἐμποδίων, ἀλλ' εὐρίσκει τρόπον νὰ παρακάμπῃ ταῦτα σπεύδων πρὸς τὸν τεθέντα ἐκάστοτε εὐγενῆ σκοπὸν.

Ἄλλ' ἢ μοῖρα ἠθέλησεν, ὅπως αἱ πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου τόμου μελετηθεῖσαι δυσχέρειαι ἐπαυξήθωσι μετὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ. Καὶ δὴ καὶ πολὺν ταχέως διεπιστώθη ὅτι ἢ πατροπαράδοτος φιλομουσία καὶ ἢ φιλοθυσία τῶν συγχρόνων καλῶν κἀγαθῶν Ἡπειρωτῶν, ἐφ' ἧς εἵχομεν στηρίζει πολλάς, ὡς εἰκός, ἐλπίδας, ἔχουσιν ἀμβλυνθῆ σημαντικῶς καὶ δὲν ὑπῆρξαν ἀνάλογοι πρὸς τὰ μεγάλα αἰσθήματα, ἅτινα διέκριναν τὰς προγενεστέρας ἠπειρωτικὰς γενεάς, ὧν τὰ ἔργα καὶ αἱ θυσίαι ὑπὲρ ἔθνικῶν σκοπῶν ἐξησφάλισαν εἰς τὴν Ἡπειρον τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Πανελληνίου καὶ τὸ ἐπωνύμιον τῆς Εὐάνδρου. Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἐγγύτεροι συνεργάται καὶ ἐπιμεληταὶ τῆς ἐκδόσεως δὲν ἠδυνήθημεν ἔνεκα λόγων ἀπο-

χρώντων νὰ παράσχωμεν εἰς τὸν ἰδρυτὴν τοῦ Περιοδικοῦ πλήρη τὴν ἀρωγὴν, ἣν παρ' ἡμῶν εὐλόγως ἀνέμενε καὶ ἣν εἶχομεν τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν νὰ προσφέρωμεν. Διορισθέντες ὀλίγον μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου τακτικοὶ καθηγηταί, ὁ μὲν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, ὁ δὲ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης, ἀνελάβομεν, ὡς εὐνόητον, νέας ὑποχρεώσεις μεγάλας καὶ μᾶλλον ἐπειγούσας, αἵτινες ἠνάγκασαν ἡμᾶς, παρὰ πᾶσαν καλὴν θέλησιν, νὰ θέσωμεν εἰς δευτέραν μοῖραν τὰς πρὸς τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» καὶ τὸν μακρόθυμον ἰδρυτὴν αὐτῶν ὑποχρεώσεις. Ἰδιαιτέρως δ' ἐγώ, ἐπιβαρυνθεὶς ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καὶ διὰ τῶν ἐν τῇ διοικήσει καὶ ὀργανώσει τοῦ ἀριστυσάτου τῆς Βορείου Ἑλλάδος Πανεπιστημίου καθηκόντων, δὲν ὀκνῶ νὰ ὁμολογήσω τὴν συναίσθησιν, ἣν ἔχω, ὅτι δὲν παρέσχον εἰς τὸ ἔργον τὴν συμβολήν, ἣν ὁ φίλος ἰδρυτὴς καὶ ἐκδότης αὐτοῦ παρ' ἐμοῦ προσεδόκα. Σημειωτέον ὅμως ὅτι καὶ οἱ εἰδικοὶ κλάδοι τῶν ἐπιστημονικῶν μου μελετῶν, ξένοι ἐντελῶς πρὸς τὰ ἠπειρωτικὰ πράγματα, εἰς ὧν καὶ μόνον τὴν ἐξέτασιν τυγχάνει ἀφιερωμένον τὸ περιοδικὸν τοῦτο, δὲν μοι ἐπιτρέπουσιν ἀτυχῶς ν' ἀφοσιωθῶ τόσον, ὅσον ἐπιθυμῶ, εἰς τὸ τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα ἐξυπηρετοῦν πολύτιμον ἔργον. Ἡ δὲ ἀκαδημεικὴ εὐπρέπεια δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐπιλαμβάνηται τις τῆς ἐξετάσεως πραγμάτων ξένων πρὸς τὰς ἰδίας ἐπιστημονικὰς ἀσχολίας, δι' ἃ ὑπάρχουσιν εἰδικοὶ ἐρευνηταί. Δὲν δύναμαι οὐχ ἥτιον ν' ἀποσιωπήσω ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ πικρὸν τι παράπονον ὅτι δηλαδὴ οἱ λόγοι Ἡπειρωταί, πρὸς οὓς ἀπετάθην διὰ τοῦ μακροῦ ἐρωτηματολογίου, τοῦ δημοσιευθέντος ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ, ἐν τέλει τῆς περὶ «ἠπειρωτικῶν θεσμίων ἐρεύνης» πραγματείας μου, δι' ὃ ἐπαινετικοὺς ἔγραψε λόγους ὁ ἀείμνηστος Δημήτριος Παπούλιας, οὐδὲν ἔπραξαν ἵνα μ' ἐνισχύσωσιν ἐν τῇ ἀποπείρᾳ, ὅπως περισυλλέξω καὶ ταξινομήσω τὰς ὑπαρχούσας τυχρὸν ἐν Ἡπειρῷ ἢ ὑπαρξάσας ἐκεῖ παλαιὰς διατάξεις τοπικοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου, τοῦ μόνου κλάδου, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδυνάμην νὰ παράσχω ἀξίαν λόγου τινὸς συμβολήν εἰς τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ». Καθίσταται ὁμολογουμένως ἀπίστευτον ὅτι οὐδεμίαν ἔλαβον ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐξ ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα ἐρωτημάτων ἀποτελούμενον συστηματικὸν ἐκεῖνο ἐρωτηματολόγιον.

Παρ' ὅλα ὅμως τὰ ἀντίξοα ταῦτα καὶ παρ' ὅλας τὰς ἄλλας δυσχερείας, καθ' ὧν ἐπάλαισεν ὁ ἀκάματος ἰδρυτὴς καὶ ἐκδότης τοῦ Περιοδικοῦ κατὰ τὸ λῆξαν δεκαετὲς χρονικὸν διάστημα καὶ αἵτινες θὰ ἐδικαιολόγουν τὴν διακοπὴν τῆς πολυμόχθου καὶ πολυδαπάνου ἐκδόσεως, τὸ ἔργον προήχθη ἀδιακόπως καὶ πρόκειται ἤδη δέκα ὅλοι τόμοι, κόσμημα πάσης Βιβλιοθήκης, περιέχοντες σπουδαίας

πραγματείας, ξένων τε καὶ ἡμετέρων, καὶ πολύτιμον καὶ ἄφθονον ἠπειρωτικὸν ὑλικὸν πρὸς χρῆσιν τῶν ἐπιδοθησομένων εἰς τὴν συστηματικὴν αὐτοῦ ἐπεξεργασίαν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐκμετάλλευσιν.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὸ παρελθόν. Ἡ βαθεῖα ὁμως συναίσθησις τῶν ἐν τῇ ἐρευνῇ τῶν ἠπειρωτικῶν πραγμάτων ὑπαρχόντων μεγάλων κενῶν καὶ ἢ μὴ ἐμφάνις, ἐν τῷ παρόντι τοῦλάχιστον χρόνῳ, χειρῶν ἐτοίμων, ὅπως παραλάβωσι τὸν ἠπειρωτικὸν πυρσόν, ὃν ἀνῆψε καὶ διετήρησεν ἄσβεστον ἐπὶ δεκαετίαν ὄλην ὁ Ἡπειρώτης Ἱεράρχης, ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συνεχίσεως τοῦ ἔργου, ἣν εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ παραλείψῃ, ἢ δὲ δῆλωσίς μου αὕτη θ' ἀποτελέσῃ ἀναμφιβόλως ἀπαράβατον δι' αὐτὸν δέσμευσιν. Ἀλλὰ τὸ καθῆκον τῆς συνεχίσεως τοῦ ἔργου, ἀσχέτως πρὸς πᾶσαν παρομαρτήσουσαν δυσχέρειαν, προκύπτει ἐπιτακτικὸν καὶ ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν μέχρι τοῦδε συντελεσθέντων καὶ τῶν ὑπολειπομένων ἔτι συμφώνως πρὸς τὸ ἐξαγγελθὲν ἐπὶ τῇ πρώτῃ τοῦ περιοδικοῦ ἐκδόσει ἐκτενὲς πρόγραμμα. Διότι εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι πλούσιον ὑλικὸν ἦλθεν ἤδη εἰς φῶς, ἐφελκύσαν τὰς εὐμενεῖς κρίσεις διαπρεπῶν σοφῶν, ἡμετέρων τε καὶ ξένων, ἔτι δὲ καὶ βραβεῖον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἀλλὰ πλεῖσθ' ὅσα τῶν διὰ τοῦ ἀρχικοῦ προγράμματος ἐπηγγελμένων δὲν ἐπετεύχθησαν. Τὸ τοπωνυμικὸν καὶ τὸ γλωσσάριον τῆς Ἡπείρου δὲν ἐγράφησαν εἰσέτι, ἢ ἐξάντλησις τῶν ἀρχαιακῶν μελετῶν δὲν συνετελέσθη, ἢ δὲ ἔντασις τῶν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν καὶ λαογραφικῶν ἐρευνῶν δὲν προσέλαβε τὰς εὐκταίας διαστάσεις.

Πλὴν τούτων καὶ ἄλλα πολλὰ ὑπολείπονται πρὸς ἐκτέλεσιν κατὰ τὴν ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἀρχομένην δευτέραν τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» δεκαετίαν, ὡς φέρ' εἰπεῖν ἢ «Ἱστορία τῆς Ἡπείρου» ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, ἢ ἐν συστηματικῇ ἐπιστημονικῇ κατατάξει καθ' ὕλην καὶ χρόνον «Ἡπειρωτικὴ Βιβλιογραφία», ἔτι δὲ τὸ «Ἡπειρωτικὸν Λεύκωμα», ὅπερ δέον νὰ περιλάβῃ τὰς βιογραφίας καὶ τὰς σωζομένας εἰκόνας, εἰ δυνατόν, πάντων τῶν ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους, ἐν τοῖς Γράμμασι καὶ ταῖς Ἐπιστήμασι διαπρεψάντων, ὡς καὶ τῶν ἐπὶ φιλοπατρία καὶ φιλομουσία καὶ φιλανθρωπία διακριθέντων καὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἀναλωθέντων πολυπληθῶν Ἡπειρωτῶν.

Ταῦτα πάντα καὶ ἄλλα ἴσως, εἰς αὐτοτελεῖς ἐκδιδόμενα τόμους, θ' ἀποτελέσωσι τὸν ἐσμὸν τῶν τιμητικῶν δορυφόρων τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν». Ἐλπίζω δὲ ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες καὶ πρὸ πάντων οἱ Ἡπειρῶται, καὶ δὴ καὶ οἱ ἐν τῇ μεγάλῃ τῶν πέντε ἠπείρων Διασπορᾷ, θὰ κατανοήσωσιν ἐπὶ τέλους τὴν μεγάλην σημα-

σίαν τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ὅπερ ὑπῆρξεν ἐν πολλοῖς πρωτοπόρον, δέον δὲ νὰ χρησιμεύσῃ, ὡς καὶ ἐχρησίμευσεν ἤδη, ὡς ὑπόδειγμα ἄλλων ὁμοίων, ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἔρευναν τῶν καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πατρίων πραγμάτων, ἅτινα ὁ εἰσελαύνων γοργῶς πλέον ψευδῆς εὐρωπαϊκός, ὡς λέγεται, πολιτισμός, διαλύει, ὡς μὴ ὄφειλε, καὶ καταστρέφει, καὶ θὰ παράσχῃ τὴν γενναίαν αὐτῶν ὑποστήριξιν, ἣν εὐλόγως ἀνέμενον παρὰ πάντων τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», ἀλλ' ἦτις ἀτυχῶς δὲν παρεσχέθη αὐτοῖς μέχρι τοῦδε εἰς βαθμὸν ἐπαρκῆ καὶ ἀνάλογον πρὸς τὸν ἱερὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐγενῆ αὐτοθυσίαν τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῶν.

Εἶναι πεπρωμένον, ὅπως τὰ πνευματικὰ ἔργα μὴ ἀμείβωσι τοὺς ἐργάτας αὐτῶν ἐν τῇ ζωῇ, ἀλλ' ἀμείβουσιν ὁμῶς αὐτοὺς μετὰ θάνατον, διατηροῦντα τὴν ἀγαθὴν αὐτῶν φήμην εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Καὶ ἐὰν τὰ ὑπολειπόμενα ἐκ τῶν πολλῶν καὶ θαυμασίων κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' καταρρεύσωσιν ποτε ὑπὸ τὰ ἀπηνῆ, ἀλλ' ἀφανῆ πλήγματα τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, τὸ *Corpus Juris Civilis* θὰ μείνῃ ἕσασι ὡς μνημεῖον ἀκλόνητον καὶ φωτοβόλον καὶ ἀνέσπερον τῆς δράσεως τοῦ μεγαλεπηβόλου ἐκείνου βυζαντινοῦ βασιλέως. Τοῦτ' αὐτὸ δύναμαι νὰ προείπω διὰ τὴν συμβῆ, τηρουμένων τῶν ἀναγκαίων ἀναλογιῶν, καὶ περὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἡπειρώτου Ἱεράρχου. Ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχωσι πλέον τὰ ὠραῖα κτίσματα ἅτινα τῇ προνοίᾳ καὶ τοῖς μόχθοις αὐτοῦ ἐγεγέρθητα κοσμοῦσι νῦν τὴν πρωτεύουσαν τῆς Εὐάνδρου Ἡπείρου, εἰς τὰ βάρθη τῶν ἀπανταχοῦ Βιβλιοθηκῶν θὰ ὑπάρχωσι πάντοτε οἱ τόμοι τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» μετριόφρονες μὲν, ὡς ἀρμόζει, ἀλλ' εὐφραδεῖς καὶ αἰώνιοι κήρυκες τῆς ἐνεργητικῆς αὐτοῦ δράσεως. Προσβλέπων τοὺς τόμους τούτους ὁ Ἰωαννίνων Σπυρίδων δύναται ἀνεκδοιάστως ν' ἀναφωνήσῃ τὸ τοῦ Λατίνου ποιητοῦ

*«Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira nec ignis
Nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas».*

(Ovid. Met. XV 870 s.)

Ἐγγραφον ἐν Θεσσαλονίκῃ,
τῷ 1936 Ἀπριλίου φθίνοντος

ΓΕΡΙΚΛΗΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ

Πρὸς τιμὴν τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἐπιστήμης καὶ ὑψίστην ἰκα-
νοποίησιν τῶν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν» ὁ διαπρεπὴς ἐν Ἰταλίᾳ
ἐγκατεστημένος Ἑπειρώτης λόγιος κ. Κ. Μέρτζιος, δι' ἀτρώτων
μόχθων καὶ σοβαρᾶς ἀτομικῆς δαπάνης ἔφερεν εἰς πέρας τὴν ἔρευ-
ναν τοῦ ἀνεξαντλήτου ἀρχείου τῆς Βενετίας διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ
εἰς τὴν Ἑπειρον.

Καὶ τὸ ἀνέκδοτον πλούσιον ὑλικὸν τῆς ἐρεύνης ταύτης, τοῦ
ὁποίου ἀπαρχὰς προσφέρομεν διὰ τοῦ παρόντος τόμου, ἐπιχέον
ἄπλετον φῶς ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν Σχολείων τῆς πόλεως τῶν
Ἰωαννίνων, ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς καταστάσεως, ἐπὶ τῶν ἐμπορι-
κῶν καὶ ἄλλης φύσεως σχέσεων μεγάλων Ἑπειρωτῶν πρὸς τὴν
Δύσιν καὶ ἐπὶ πλείστων ἄλλων σημείων τῆς ἱστορίας τῆς Ἑπειρω-
τικῆς Πρωτευούσης κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας, θὰ
κοσμήσῃ τὰς σελίδας τῶν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν», ἐγκαινιάζον
ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ περιοδικοῦ.

Ἐκφράζοντες πρὸς τὸν ἀκαταπόνητον ἐρευνητὴν τὰς θερμὰς
εὐχαριστίας τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἐπιστήμης, ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα,
παρὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἀπογοητεύσεις, ὅτι τὸ τόσον εὐγενὲς παρά-
δειγμα αὐτοῦ δὲν θὰ μείνῃ μεμονωμένον.

ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΣΓΥΡΙΔΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Henryk Batowsky, Zatařg alban'sko-grecki [Ἡ ἀλβανο-ελληνικὴ ἔρις], ἐν τῷ πολιτικῷ περιοδικῷ: **Polityka narodowa** [«Πολιτικὴ τῶν λαῶν»], 5 (1935), σελ. 20-38) ¹⁾.

Ἐξω τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου ἐν γένει δὲν ἀπαντῶμεν ὀρθὰς ἀντιλήψεις περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν δυσχεραίνων τῶν μεγάλων συνοριακῶν πολιτικῶν ζητημάτων, ἅτινα εἶναι ἐπίμαχα μετὰξὺ διαφόρων κρατῶν: τὸ ἑθνικὸν ζήτημα τῆς Δοβρουσᾶ, μετὰξὺ Βουλγαρίας καὶ Ῥουμανίας — τὸ ἑθνικὸν ζήτημα μετὰξὺ Βουλγαρίας, Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας — τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα μετὰξὺ Βουλγαρίας, Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαβίας, καὶ τὸ ἡπειρωτικὸν ζήτημα μετὰξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀλβανίας. Μετὰξὺ πάντων τούτων γὰρ πολιτικῶν συνοριακῶν ζητημάτων τῶν βαλκανικῶν ἐθνικοτήτων, τὸ τελευταῖον μνημονευθὲν ἤκιστα ἠλυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ ὑπεγείρη τὴν προσοχὴν τῆς πολιτικῆς δημοσίας γνώμης τῆς Εὐρώπης. Ἐναντι τῶν ζητημάτων ἑθνικοῦ, μακεδονικοῦ ἢ δαλματικοῦ ποιεῖ τοῦτο προφανῶς λίαν δευτερεύοντα ῥόλον εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ὅλης Βαλκανικῆς. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὅτι, μέχρι τοῦδε, σχεδὸν μόνον Ἀλβανοὶ καὶ Ἕλληνες ἔλαβον θέσιν ἐναντι τοῦ ζητήματος τούτου.

Τὸ ὑπ' ὄψει ἄρθρον τοῦ Batowski ὅστις διὰ πολλῶν προγενεστέρων ἐργασιῶν ἀπέδειξεν ἑαυτὸν καλὸν γνώστην τῶν βαλκανίων, προσφέρει σαφῆ ἐπισκόπησιν τῆς ἐξέλιξως τοῦ ἑλληνοαλβανικοῦ συνοριακοῦ ζητήματος τῆς ἐκρήξεως τῆς παλαιᾶς ἔριδος κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1934. Ὁ Batowski δίδει μίαν εἰκόνα τῆς ἐπιφανειακῆς ἐκτάσεως, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων καὶ τῆς κατανομῆς τῶν πόλεων ἐν Νοτίῳ Ἀλβανίᾳ (ἐν ταῖς

1) Ὁ συγγραφεὺς κρίνει ἐπιβαλλόμενον νὰ τονίσῃ, ὅτι διὰ τῆς περιλήψεως τοῦ ἁρθρου τούτου δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιληφθῇ τῆς πολιτικῆς διαμάχης μετὰξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀλβανίας. Προτίθεται μόνον νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς εὐρυτέρους κύκλους τὸ περιεχόμενον τοῦ σπουδαίου τούτου ἁρθρου, ἐκθέτων τὰ περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς «Ἠπειρωτικοῖς Χρονικοῖς», διότι, ἄλλως, τὸ ἄρθρον θὰ ἔμενεν ἄγνωστον καὶ ἀπαρατήρητον διὰ τὴν Ἑλλάδα.

ἐπαρχίαις Κορυτσᾶς, Ἀργυροκάστρου καὶ Λυλῶνος). Τὸ πολιτικὸν πρόβλημα τῶν ἐθνικοτήτων ἤκιστα φαίνεται δεκτικὸν λύσεως, διότι ἀμφότερα τὰ μέρη ἀναχωροῦσιν ἐξ ὅλως διαφερουσῶν ἐπόψεων καὶ χρησιμοποιοῦσιν ὅλως διάφορα κριτήρια πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἐθνικότητος, εἰς ἣν ἀνήκει ὁ ἐπίμαχος πληθυσμὸς. Οἱ Ἕλληνες ἐπικαλοῦνται, ὅτι ἡ Ν. Ἀλβανία ἀνήκει ἀναντιρρήτως εἰς τὴν ἑλληνικὴν περιοχὴν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἐκεῖ γενικὴ γλῶσσα καθ' ὅλην τὰς ἐκφάνσεις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς συνεννοήσεως καὶ ὅτι ὁ πληθυσμὸς ἐνσυνειδήτως θέλει νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα (ἑλληνικὸν ἀναμνηστικὸν λεύκωμα τοῦ 1918). Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ταῦτα, οἱ Ἀλβανοὶ ὑποστησάσκουσιν, ὅτι ἡ γενικὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ Ἀλβανικὴ, ἣν μόνον διὰ τεχνητοῦ «ἐξελληνισμοῦ» ἀπέμαθεν ὁ σήμερον ἑλληνιστὸν ὁμιλῶν πληθυσμὸς τῆς Ν. Ἀλβανίας. Συνεπεία τοῦ διαφοροῦ τούτου τρόπου ἐξετάσεως τοῦ ζητήματος κομμοίονται σημαντικώτατα αἱ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐλληνικῆς ἐν Ν. Ἀλβανίᾳ μειονότητος πληροφορίαι. Ἐνῶ τὸ ἑλληνιστὸν ἀναμνηστικὸν λεύκωμα τοῦ 1918 ἀναβ.βάσει τὸν ἀριθμὸν αὐτῆς εἰς 120.000, ἡ ἡμεπίσημος Ἀλβανικὴ στατιστικὴ τοῦ Σελενίκου ἀναγράφει τὸν ἀριθμὸν 20.000 διὰ τὸ ἔτος 1927. Κατὰ τὴν διὰ τοῦ τύπου ἑλληνο-Ἀλβανικὴν διαμάχην τοῦ 1934, ὁ ἑλληνικὸς τύπος ἐπληροφόρησε περὶ ἀριθμοῦ 36—40.000. Καὶ αὐτὸς ὁ Batowski παραλαμβάνει αὐτοὺς τοὺς ἀριθμούς, χωρὶς ν' ἀποφαίνεται γνώμην περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἄλλου, ἀναγνωρίζει ὅμως, ὅτι ἡ Ν. Ἀλβανία ἀνήκει ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ (τὸ ἑλληνικὸν πολιτιστικὸν κέντρον ἡ Μοσχόπολις, ὁ Ἀλῆ Πασᾶς τῶν Ἰωννίνων). Κατὰ τὴν τουρκικὴν περίοδον εἰσέδουε διωκῶς καὶ ἀδιέλκτως πρὸς βορρῆν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς. Ἑλληνο-Ἀλβανικὴ ἐρις δὲν ἦτο τότε νομιμὴ, διότι δὲν εἶχεν ἀκόμη διαμορφωθῆ ἰδιόζουσα Ἀλβανικὴ ἐθνικὴ συνείδησις. Ἡ ἐθνικιστικὴ κίνησις, ἡ ἐκπορευθεῖσα ἐκ τῆς ἐν Ἄνω Ἀλβανίᾳ Liga (1878), ἐγέννησε τὸ πρῶτον καὶ διεμόρφωσε βαθμηδὸν παρὰ πᾶσι τοῖς Ἀλβανοῖς τὴν συνείδησιν περὶ τῆς ἰδιότητος τῶν ἐνότητος καὶ τῆς κοινότητος τῶν πολιτικῶν τῶν περρωμένων. Τὸ θρησκευτικὸν στοιχεῖον ὑπεχώρησε: οἱ μουσουλμανοὶ Ἀλβανοὶ ἐξερομνήθησαν ἐσωτερικῶς ἐκ τοῦ τουρκικοῦ πολιτισμοῦ, οἱ ὀρθόδοξοι Ἀλβανοὶ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ οἱ καθολικοὶ Ἀλβανοὶ ἐκ τῆς ἰταλικῆς ἢ αὐτρο-οὐγγρικῆς ἐπιρροῆς. Ἡ δημιουργία ἐθνικοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν βαλκανικῶν πολέμων συνετέλεσε διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἀλβανο-ἑλληνικοῦ συνοριακοῦ ζητήματος. Ἡ τότε δοθεῖσα λύσις, ἣτις συνέπιπτε πρὸς τὴν σημερινήν, ἦτο προσωρινή, ἐφ' ὅσον τὸ Ἀλβανικὸν κράτος κατέρρευσε μόλις μετὰ τὴν ἴδρυσίν του. Μετὰ τὸ βραχὺ

ἐπεισόδιον διὰ τὴν αὐτονομίῃσιν τῆς Ἡπείρου, κατελήφθη ἡ Ν. Ἀλβανία, ἤδη κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ὑπὸ ἐλληνικῶν στρατευμάτων. Ἡ διασυμμαχικὴ μυστικὴ συνθήκη τοῦ 1915 προέβλεπεν εὐρύτατον τεμαχισμόν τῆς Ἀλβανίας ὑπὲρ τῶν γειτονικῶν Κρατῶν Ἑλλάδος, Ἰταλίας, Μαυροβουνίου καὶ Σερβίας. Εἰς μεταγενέστερα στάδια τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἡ ἐλληνικὴ κατοχὴ τῆς Νοτίου Ἀλβανίας ἐλύθη διὰ διασυμμαχικῆς κατοχῆς. Οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν ἐπαρχίαν Κορυτσᾶς, οἱ Ἰταλοὶ τὴν ἐπαρχίαν Ἀργυροκάστρου. Τότε, ἐν τῇ συνδιασκέψει τῆς εἰρήνης, συνεκρούσθησαν ἀσυμβιβάστως ἡ ἐλληνικὴ καὶ ἡ ἀλβανικὴ ἄποψις: οἱ Ἕλληνες ἐπεκαλοῦντο τὸν ἐν τῷ παρελθόντι πολιτισμόν, ὅστις παρουσιάζει τὴν Ν. Ἀλβανίαν ἠνωμένην μετὰ τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἀλβανοὶ ἐχαρακτήριζον τὴν ἐν Ν. Ἀλβανία ἐλληνόφωνον μειονότητα ὡς ὀρθοδόξους Ἀλβανούς, ἐξελληνισθέντας διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου. Νέαν τροπὴν ἔδωκεν εἰς τὸ ζήτημα ἡ ἐν ἔτει 1919 μεταξὺ Ἑλλάδος (Βενιζέλος) καὶ Ἰταλίας (Tittoni) συγκλειθεῖσα συνθήκη, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἰταλία κατέστη αὐτεξουσία τῶν πρὸς ἐπέκτασιν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν προσπαθειῶν τῆς, ἀντὶ δὲ τούτου ὑπεστήριξε διπλωματικῶς τὴν ἐπὶ τῆς Ν. Ἀλβανίας ἀξίωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἦδη τῷ 1920 συνετάχθη ὁ πρῶτος σύμβουλος τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἄποψιν. Οἱ Ἕλληνες ἠδύναντο ἤδη νὰ θεωρῶσι τὴν Ν. Ἀλβανίαν ὡς παγίαν τῶν κατοχῆν. Ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ ἔπειτα ἐσήμανε καὶ ἐν Ν. Ἀλβανία ὀπισθοδρομῆσιν. Ἡ Ἰταλία μετεστράφη πρὸς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀλβανίας. Τὸ ἐνδιάμεσον ἰταλοελληνικὸν ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ὠδήγησεν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατάληψιν τῆς Κερκύρας (1923), ἐνίσχυσε ἀκόμη τὸ ρῆγμα μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας. Ὑπὸ τὴν ἐπιτακτικὴν ἐπιρροὴν τῆς ἰταλικῆς Μ. Δυνάμεως καθωρίσθησαν τῷ 1926 παγίως καὶ ὀριστικῶς τὰ σύνορα τῆς Ἀλβανίας, μετὰ πάροδον δ' ἐνὸς ἔτους ἐγένετο δεκτὴ ἡ Ἀλβανία εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν. Ἐκτοτε ὑπῆρξε φαινομενικὴ ἡσυχία μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀλβανίας μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1934, ὅτε ἡ Ἀλβανικὴ κυβέρνησις προέβη εἰς ἐκπαιδευτικὰς μεταρρυθμίσεις, αἵτινες ἦσαν ἐξαιρετικῶς περιοριστικαὶ τῆς λειτουργίας τῶν ἐλληνικῶν σχολείων ἐν Ν. Ἀλβανία. Ἡ Ἑλληνικὴ μειονότης ἐν Ν. Ἀλβανία ἐνεπλάκη εἰς τὴν ἔριν διὰ τὰ σχολεῖα. Ἐξεδηλώθη ἐμπαθὴς διαμάχη μεταξὺ τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ ἀλβανικοῦ τύπου καὶ ὁ ἐν Τυράνοις ἔλλην πρεσβευτὴς προέβη εἰς ἐπίσημον διάβημα. Ἐξ ἀλβανικῆς πλευρᾶς ἀπήντων δι' ἀντιθέτων πληροφοριῶν.

Τοῦτο εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ ἄρθρου τοῦ Batowski. Κυρίως προσφέρει οὗτος μόνον ἔκθεσιν τῆς ἐξωτερικῆς διαδρομῆς τῆς ἑλληνοαλβανικῆς ἔριδος. Τὰ ἐσωτερικὰ αἴτια καὶ θεμέλια τῆς ἔριδος ἦκιστα θί-

γονται, καίτοι αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴ ἔκθεσις τοῦ ἑλληνο-αλβανικοῦ ἐθνικοῦ προβλήματος, ἣτις εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀξίωσις, θὰ ἔπρεπεν ἀκριβῶς νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ταῦτα αἷτια, ὅποτε δύο ζητήματα χρήζουσι διευκρινήσεως: 1) ἡ πραγματικὴ σημερινὴ ἔκτασις τοῦ ἐν Ν. Ἑλλάδος Ἑλληνισμοῦ καὶ 2) τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τούτου.

Ἡ ἀριθμητικὴ ἔκτασις καὶ ἡ κοινωνικὴ διαβάθμισις τῆς ἐν Ἑλλάδι ἑλληνικῆς «μειονότητας» εἶναι, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων, ἀντικείμενον ἔριδος πρῶην τε καὶ νῦν. Πρὸς ἀκριβῆ πραγματικῶς καθορισμὸν τῶν γεγονότων ἐστεροῦντο οἱ μέχρι τοῦδε ἐπεξεργασθέντες τὰ ζητήματα ταῦτα ἀμφοτέρων τῶν ἀπαραιτήτων προϋποθέσεων: τῆς ἐσωτερικῆς ἀντικειμενικότητος καὶ τῆς κριτικῆς μεθόδου. Οἱ μέχρι τοῦδε περὶ αὐτῶν πραγματευθέντες ἐνδιαφέρονται πάντοτε ὑποκειμενικῶς, ὑπερμαχοῦσι τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης μερίδος, ἐξ οὗ καθίσταται σαφές, ὅτι ἡ ὑποκειμενικὴ τῶν θέσις ἔναντι τῶν ζητημάτων ἐπηρεάζει ἐκ τῶν προτέρων τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν των. Ὁμοίως ἐλαττωματικῶς ἐπέδρασε καὶ ἡ ἄλλοις κριτικῆς μεθόδου. Ἕλληνες καὶ Ἄλβανοὶ χρησιμοποιοῦσιν ἀφετηρίας καὶ κριτήρια διαφορετικὰ πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐθνικότητος. Οἱ Ἕλληνες ἐπικαλοῦνται τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἐπικρατεστέρου αλβανικοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἐκτεινομένου ἐφ' ὅλης τῆς περιοχῆς τῆς Ν. Ἑλλάδος καὶ ἐπὶ τὴν συνείδησιν τοῦ συνοριακοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις, παρὰ τὴν αλβανικὴν μητρικὴν γλῶσσαν, ἐκδηλοῖ πολλαπλῶς τὴν πρόσκλισίν του πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ δύνανται, ἐν τούτῳ, νὰ ἀναφέρωσι διαπρεπεῖς Ἕλληνας πατριώτας, οἵτινες ἦσαν μὲν αλβανικῆς καταγωγῆς, ἀλλ' ἐνθουσιωδῶς καὶ ἀνεπιφυλάξεως ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς ὡς Ἕλληνας, — ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τοῦ ἀτόμου καὶ ἐνὸς πληθυσμοῦ δὲν καθορίζεται ἀπλῶς καὶ πάντοτε διὰ τῆς καταγωγῆς. Ἐξ ἄλλου, οἱ Ἄλβανοὶ ἐπικαλοῦνται τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός, ὅτι ἐν ὅλῃ τῇ Ν. Ἑλλάδι ἡ αλβανικὴ εἶναι κυρίως γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ἡ ταυτογλωσσία δὲ αὕτη εἶναι ἐκδήλωσις τῆς ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους προελεύσεώς του. Ἰσχυρίζονται δὲ ὅτι τὸ ἐν Ν. Ἑλλάδι ἑλληνόφωνον σήμερον στοιχεῖον ἐξελληνίσθη μόλις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας διὰ τῆς ἐντατικῆς ἑλληνικῆς προπαγάνδας. Ἡ πραγματικὴ ἔκτασις τῆς ἑλληνικῆς μειονότητος χαρακτηρίζεται ὡς ἐλαχίστη. Οὕτω δίστανται ἐντελῶς ἀγεφυρώτως πρὸς ἀλλήλας ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ αλβανικὴ ἄποψις. Ἐπιστημονικὴ διευκρίνησις τοῦ προβλήματος αὐτοῦ θὰ ὄφειλε πρὸ πάντων νὰ διακρίνῃ μετὰ μεθοδικῆς αὐστηρότητος τοὺς διαφόρους συντελεστάς, ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων προβάλλεται ἡ ἐθνικὴ ἐνότης: τὴν γλῶσσαν, τὸν πολιτισμὸν, τὴν θρησκείαν. Ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, θὰ ἐχώρει διάκρισις μεταξὺ τῆς γενικῶς διαδεδομένης γλώσσης, ἣτις ὀμιλεῖται

ὡς μητρικὴ γλῶσσα ὑπὸ τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας, καὶ τῆς γλώσσης τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπικοινωνίας, ἣτις ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ ὑψηλοτέρῳ πεδίῳ τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς δημοσιονομικῆς ἐπικοινωνίας ὡς γενικὸν μέσον συνεννοήσεως. Μεθ' ὃ θὰ ἔδει νὰ διερευνηθῶσι διεξοδικώτερον αἱ δίγλωσσοι περιοχαί. Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἡ στηριζομένη πρὸ πάντων ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σχολείου, θὰ ἔπρεπε νὰ διαφωτισθῇ διὰ τῆς ἀναζητήσεως τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἀμφοτέρω οἱ παράγοντες οὗτοι ἐπέδρασαν ἐπὶ τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Ὅτι, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀποψιν ταύτην, τὸ ὀρθόδοξον ἄλβανικὸν στοιχεῖον πρὸ πάντων ἦτο δεκτικὸν ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς, εἶναι προφανές. Ἐπειτα θὰ ἔπρεπε νὰ διαπιστωθῇ ἡ ἀναλογία τῶν ὁμολογιῶν πίστεως ἐν σχέσει πρὸς τὸν χῶρον, τὴν ἀριθμητικὴν δύναμιν καὶ τὴν κοινωνικὴν κατανομήν. Τὰ πορίσματα τοιούτων ἐρευνῶν θὰ ἔπρεπε νὰ παρασταθῶσι χαρτογραφικῶς πρὸς ἀποσαφήνισιν. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι βεβαίως δυσχερέστατον. Δύναται ἐν τούτοις νὰ τεθῇ ἐνταῦθα ὡς βάσις ἡ μεθοδικὴ πείρα, ἣν ἀπέκτησεν ἡ ἐπιστημονικὴ Χαρτογραφία τῆς κατανομῆς τῶν ἐθνικοτήτων εἰς τὸν συνοριακὸν γερμανο-σλαβικὸν τομέα. Ἐκεῖ, ὅπως καὶ ἐδῶ, εἶναι ἐξ ἴσου περίπλοκος ὁ καταλογισμὸς τῆς ἐθνικότητος. Αἱ περιοχαί τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν διαφόρων λαῶν δὲν χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ σαφῶν ὁροθεσιῶν. Μᾶλλον αἱ γλωσσικαὶ συνθῆκαι εἶναι τοιαῦται, ὥστε παρὰ τὴν γενικὴν λαϊκὴν γλῶσσαν ὑπάρχει μία γλῶσσα πολιτισμοῦ καὶ ἐπικοινωνίας ὡς μέσον συνεννοήσεως. Ὁ διάφορος κοινωνικὸς καὶ δημοσιονομικὸς ὀργανισμὸς καὶ αἱ διάφοροι ὁμολογίαι καθιστῶσιν ἔτι δυσχερέστερον τὸν σαφῆ καθορισμὸν τῆς εἰς ἐθνικότητος κατανομῆς. Παρὰ ταῦτα, ἡ Χαρτογραφία, τῇ βοήθειᾳ πληρέστατα ἐξελιγμένης μεθόδου, ἐπέτυχεν νὰ ἀποτυπώσῃ πάντα ταῦτα τὰ ἐπὶ μέρους γεγονότα.

Τὸ δευτέρον ἐπιστημονικὸν ἔργον εἰς τὸν τομέα τοῦτον θὰ ἦναι ἡ διαφώτισις τῆς προϊστορίας καὶ τῆς προελεύσεως τῶν σημερινῶν σχέσεων τῶν ἐθνικοτήτων. Ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ δεῖσῃ, ὅπως περιλάβῃ ἡ ἔρευνα τὴν ὄλην ἄλβανόφωνον περιοχὴν, ἀναγομένη μέχρι τοῦ ἀπωτάτου παρελθόντος, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ παραστῇ ἀνάγκη, ὅπως, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ τοπωνύμια καὶ τὰ πραγματικὰ περιστατικὰ τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης, ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει καὶ αἱ πληροφορίες τῶν ταξιδιωτῶν καὶ τὰ πεπραγμένα τῆς τουρκικῆς διοικήσεως, ὅπως ἀναζητηθῶσιν αἱ ὁδοὶ καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἰσέδυσεν πρὸς Βορρᾶν.

Breslau

Dr GEORG STADTMÜLLER